

ZAŠTITA NA RADU U TRGOVINI

Petrović, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:941809>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Karlovac University of Applied Sciences
Safety and Protection Department

Professional undergraduate study of Safety and Protection

Ivana Petrović

OCCUPATIONAL SAFETY IN THE STORE

FINAL PAPER

Karlovac, 2021.

Veleučilište u Karlovcu
Odjel Sigurnosti i zaštite
Stručni studij sigurnosti i zaštite

Ivana Petrović

ZAŠTITA NA RADU U TRGOVINI

ZAVRŠNI RAD

Mentor: dr.sc. Snježana Kirin

Karlovac, 2021

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

I

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

Stručni studij: Sigurnost i zaštita

Usmjerenje: Zaštita na radu

Karlovac, 2021.

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA

Student: Ivana Petrović

Matični broj: 0416610674

Naslov: Zaštita na radu u trgovini

Opis zadatka: Zadatak završnog rada je opisati proces provedbe zaštite na radu u supermarketima, odnosno samoposlužnim prodavaonicama koji je određen zakonima i propisima, zatim opisati poslove koji se u takvom tipu trgovine obavljaju, mjere zaštite koji se provode prilikom obavljanja tih poslova u svrhu zaštite radnika i kupaca, analizirati neke ozljede i uzroke istih, te na kraju dati osvrt na moguća poboljšanja u provedbi zaštite na radu u trgovini.

Zadatak zadan:

Rok predaje rada:

Predviđeni datum obrane:

Veljača, 2021.

Mentor:

Predsjednik ispitnog povjerenstva:

Dr.sc. Snježana Kirin

PREDGOVOR

Koristim ovu priliku da zahvalim mentorici dr.sc. Snježani Kirin za pomoć i podršku prilikom pisanja završnog rada, ali i prilikom cijelog studija. Zahvaljujem i svim profesorima koji su također uvijek bili spremni podijeliti svoje znanje i savjete.

Također zahvaljujem svojim roditeljima, suprugu i djeci na podršci, motivaciji i razumijevanju kroz sve godine studiranja.

Hvala

Ivana Petrović

SAŽETAK

Ovaj završni rad obrađuje temu sigurnosti i zaštite zdravlja pri radu u trgovini. Tema će obuhvatiti proces provedbe zaštite na radu, opis poslova i najčešćih opasnosti i uzroka ozljeda pri obavljanju istih.

Također će biti prikazana analiza ozljeda u trgovini, kao i materijalne i nematerijalne posljedice ozljeda i profesionalnih bolesti.

Rad će na kraju sadržavati kratki osvrt na moguća poboljšanja zaštite na radu u trgovini.

Ključne riječi: zaštita, sigurnost, trgovina, zaposlenik, poslodavac, rad, ozljede, profesionalne bolesti

SUMMARY

This final paper will cover the safety and health protection while working in a store. The paper will cover the process of incorporating safety while at work, task descriptions and the most common hazards and causes of injuries while at work.

Also, it will show the analysis of injuries at the store, as well as material and non-material consequences of those injuries and professional illnesses.

At the end, the paper will contain a short review of possible improvements of occupational safety.

Key words: protection, safety, store, employee, employer, injuries, occupational illnesses

SADRŽAJ:

Stranica:

ZAVRŠNI ZADATAK.....	I
PREGOVOR.....	II
SAŽETAK.....	III
SADRŽAJ.....	IV
1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	2
2. PROCES PROVEDBE ZAŠTITE NA RADU	3
2.1. Zakon o zaštiti na radu.....	3
2.2. Pravila zaštite na radu.....	3
2.3. Prava i obveze radnika.....	4
2.4. Procjena rizika	6
2.5. Osposobljavanje radnika.....	7
3. STRUKTURA SUDIONIKA U ZAŠTITI NA RADU U TRGOVINI	10
4. POSLOVI U TRGOVINI – OPIS POSLOVA, MOGUĆE OPASNOSTI I	11
4.1. Otvaranje i skidanje ambalaže	11
4.2. Prenošnje robe.....	12
4.3. Prevoženje robe.....	12
4.4. Slaganje i sortiranje robe	13
4.5. Površine za kretanje	15
4.6. Pribor pri posluživanju.....	16
4.7. Strojevi i uređaji pri posluživanju	16

4.8. Pakiranje robe.....	18
4.9. Opasnost od požara.....	18
4.10. Biološke štetnosti.....	19
4.11. Stres na radu	21
5. ANALIZA OZLJEDA NA RADU I PROFESIONALNIH OBOLJENJA U TRGOVINI	22
6. PROBLEMI I MOGUĆA POBOLJŠANJA ZAŠTITE NA RADU U TRGOVINI	26
7. ZAKLJUČAK.....	29
8. LITERATURA	30
9. POPIS TABLICA	33

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Zdravo radno mjesto osigurava se provođenjem zaštite na radu na temelju općih načela prevencije, procjenjivanjem rizika (opasnosti, štetnosti i napori) i provođenjem mjera za njihovo otklanjanje ili smanjivanje. Unaprjeđivanje djelatnosti trgovine i suvremeni način poslovanja nezamisliv je bez sustavnog provođenja politike zaštite na radu te unaprjeđivanja sigurnosti i zaštite zdravlja radnika. Zaštita na radu kao sustavno organizirano djelovanje sastavni je dio organizacije rada i izvođenja radnog postupka koje poslodavac ostvaruje primjenom osnovnih, posebnih i priznatih pravila zaštite na radu u skladu s općim načelima prevencije. Svatko je dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, posvetiti skrb zaštiti zdravlja ljudi, prirodi i ljudskog okoliša. Tako je svaki poslodavac dužan osigurati radniku uvjete za rad na siguran način i na način koji ne ugrožava zdravlje radnika. U tu svrhu, poslodavac je dužan primjenjivati pravila zaštite na radu na temelju općih načela zaštite:

- izbjegavanje opasnosti i štetnosti,
- procjene opasnosti i štetnosti koje se ne mogu otkloniti primjenom osnovnih pravila zaštite na radu,
- sprječavanje opasnosti i štetnosti na njihovom izvoru,
- zamjene opasnog neopasnim ili manje opasnim,
- davanje prednosti skupnim mjerama zaštite pred pojedinačnim,
- odgovarajuće osposobljavanje i obavješćivanje zaposlenika,
- planiranje zaštite na radu s ciljem međusobnog povezivanja tehnike, ustroja rada, uvjeta rada, ljudskih odnosa i utjecaja okoliša na radno mjesto,
- prilagođavanje tehničkom napretku,
- prilagodbe rada zaposlenicima, naročito u svezi s oblikovanjem mjesta rada, izbora opreme te načina rada i proizvodnje posebice u svrhu ublažavanja jednoličnog rada i rada po učinku, kako bi se smanjio njihov štetan utjecaj na zdravlje [1].

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Svrha zaštite na radu je stvoriti sigurne radne uvjete za radnike. Da bi se to ostvarilo potrebno je povezati i objediniti tehničke, zdravstvene, pravne, psihološke, pedagoške i druge djelatnosti. Izazovno je sve ove discipline spojiti u jednu, a zatim ih primjeniti na različite vrste djelatnosti koje uključuju ljudski rad, u ovom slučaju trgovinu. Ipak, u ovom će završnom radu biti jasno prikazana primjena zaštite na radu u supermarketu koja posluje po principu samoposluge, uz izuzetak odjela sa uslužnim pultovima. U ovoj djelatnosti najvažnije je osvjestiti radnika o njegovoj ulozi u sigurnosti, ali i poslodavca o općoj, pa i financijskoj prednosti provođenja zaštite na radu. Materijali za izradu završnog rada o sigurnosti u trgovini biti će prikupljeni iz stručne literature sa studija, stranica Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, iz raznih priručnika koje su za potrebe trgovine pisale tvrtke ovlaštene za zaštitu na radu, od Sindikata trgovine koji prikazuje kroz svoje evidencije rezultate provođenja sigurnosti i zaštite u trgovini, te sa portala „Ja trgovac“ koje je središnje mjesto informiranja o maloprodaji i industriji robe široke potrošnje u Hrvatskoj.

2. PROCES PROVEDBE ZAŠTITE NA RADU

U procesu provedbe zaštite na radu važno je pridržavati se pravila zaštite na radu, jasno utvrditi prava i obveze radnika i poslodavca i provoditi osposobljavanje radnika. Osobe koje organiziraju rad moraju primjeniti odgovarajuća pravila za siguran rad. Prvo se primjenjuju propisi, zatim dogovorom utvrđeni standardi, priznata pravila te upute poslodavca.

2.1. Zakon o zaštiti na radu

Zakonom o zaštiti na radu definirano je sljedeće: „Radi unapređivanja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu propisuju se opća načela sprječavanja rizika na radu i zaštite zdravlja, pravila za uklanjanje čimbenika rizika i postupci osposobljavanja radnika te postupci obavješćivanja i savjetovanja radnika i njihovih predstavnika s poslodavcima i njihovim ovlaštenicima“. Zakon propisuje i dodatne uvjete zaštite posebno osjetljivih skupina radnika i osoba na radu, te specifičnih rizika za te skupine. Zakon o zaštiti na radu primjenjuje se u svim djelatnostima u kojima radnici obavljaju poslove za poslodavca što podrazumijeva i trgovinu. Ovaj Zakon obvezuje poslodavca da organizira i provodi zaštitu na radu što podrazumijeva prevenciju rizika, obavješćivanje, osposobljavanje, organizaciju i osiguranje potrebnih sredstava. Obzirom da supermarketi zapošljavaju više od 50 radnika, poslodavac je dužan obavljanje poslova zaštite na radu ugovoriti sa jednim ili više stručnjaka zaštite na radu [2].

2.2. Pravila zaštite na radu

Postoje tri vrste pravila koja se koriste u svrhu uklanjanja opasnosti na radu: osnovna, posebna i priznata pravila zaštite na radu. Prema Zakonu o zaštiti na radu osnovna pravila na radu sadrže sljedeće zahtjeve: „zaštitu od mehaničkih opasnosti, zaštitu od udara električne struje, sprječavanje nastanka požara i eksplozije, osiguranje mehaničke otpornosti i stabilnosti građevine, osiguranje potrebne radne površine i radnog prostora, osiguranje potrebnih putova za

prolaz, prijevoz i evakuaciju radnika i drugih osoba, osiguranje čistoće, osiguranje propisane temperature i vlažnosti zraka i ograničenja brzine strujanja zraka, osiguranje propisane rasvjete, zaštitu od buke i vibracija, zaštitu od štetnih atmosferskih i klimatskih utjecaja, zaštitu od fizikalnih, kemijskih i bioloških štetnih djelovanja, zaštitu od prekomjernih napora, zaštitu od elektromagnetskog i ostalog zračenja, osiguranje prostorija i uređaja za osobnu higijenu.“ [2]

Posebna pravila provode se kada je osnovnim pravilima nemoguće eliminirati sve opasnosti pri radu: radnik mora ispunjavati posebne uvjete glede dobi, spola, stručne sposobnosti, zdravstvenog stanja i psihičke sposobnosti za poslove s posebnim uvjetima rada; koriste se osobna zaštitna sredstva koja je poslodavac dužan osigurati za mjesta rada ili poslove gdje nije moguće zaštitu od opasnosti otkloniti mjerama zaštite; posebni postupci pri uporabi opasnih tvari ako ih ima; trajno postavljanje znakova sigurnosti i upozorenja na mjestima rada, na sredstvima rada i pripadajućim instalacijama; organizacija pružanja prve pomoći radnicima do upućivanja u bolnicu.

Zakon o radu govori i sljedeće: „Priznata pravila zaštite na radu su pravila iz stranih propisa ili u praksi provjereni načini pomoću kojih se opasnosti na radu otklanjaju ili smanjuju, ili kojima se sprečava nastanak ozljeda na radu, profesionalnih ili drugih bolesti te ostalih štetnih posljedica za zaposlenike, a primjenjuju se ukoliko ne postoje propisana pravila zaštite na radu.“ [2]. Primjenjuju se onda kad ne postoje propisana pravila zaštite na radu.

2.3. Prava i obveze radnika

Da bi procjena rizika i primjena pravila zaštite na radu imale smisla i bile učinkovite, a provedba osposobljavanja radnika dala rezultate, potrebno je poznavati osnovne zakonske odredbe o obavezama i pravima radnika na njihovom radnom mjestu.

Obveze radnika:

- osposobljavanje za rad na siguran način

- pregled na koji ga uputi poslodavac prije rasporeda na poslove s posebnim uvjetima rada
- obavještavanje poslodavca prije rasporeda na poslove s posebnim uvjetima rada ili tijekom obavljanja tih poslova o bolesti ili drugoj okolnosti koja radnika onemogućuje ili ometa u izvršenju obveza iz ugovora o radu
- obavljanje poslova dužnom pozornošću sukladno pravilima zaštite na radu
- uporaba propisanih osobnih zaštitnih sredstava i opreme
- obavještavanje poslodavca ili njegovu ovlaštenika te svog povjerenika o bilo kojem nedostatku u provedbi mjera i pravila zaštite na radu
- obavijest poslodavcu ili njegovu ovlašteniku te svojem povjereniku za zaštitu na radu o odbijanju rada ako radniku neposredno prijete opasnost za život i zdravlje, zato što nisu primjenjivana propisana pravila zaštite na radu
- obavijest inspektoru rada o odbijanju rada i razlozima za to [1].

Prava radnika:

- pravo na sigurnost i zaštitu zdravlja tijekom rada na trošak poslodavca
- pravo na usluge medicine rada posebno u vezi s obavljanjem poslova s posebnim uvjetima rada
- pravo na posebnu zaštitu na radu (mladež, invalidi, žene, stariji radnici)
- pravo na izbor povjerenika zaštite na radu
- pravo na odbijanje rada u slučaju neposredne opasnosti za život i zdravlje
- pravo na nadoknadu štete kojoj je uzrok ozljeda na radu, profesionalna bolest ili bolest u svezi s radom, pravo na pisane upute poslodavca te obavještavanje o opasnostima na mjestu rada, na sredstvima rada i na pripadajućim instalacijama
- pravo da propisi o zaštiti na radu, kolektivni ugovor i pravilnik o radu budu na prikladan način učinjeni dostupnim radnicima
- pravo na obavještenost o svim promjenama u radnom procesu koje utječu na sigurnost i zdravlje
- pravo na pomoć stručnjaka za zaštitu na radu ili službi za zaštitu na radu
- pravo na prvu pomoć za slučaj ozljede na radu ili iznenadne bolesti.

Prava radnika istodobno su i obveze poslodavca [1].

2.4. Procjena rizika

Zakon o zaštiti na radu propisuje da je poslodavac obavezan procjenjivati rizike koji imaju utjecaj na život i zdravlje radnika i osoba na radu. To se osobito odnosi na procjenu rizika u odnosu na sredstva rada, radni okoliš, tehnologiju, fizikalne štetnosti, kemikalije, uređenje mjesta rada, organizaciju procesa rada, jednoličnost rada, statodinamičke i psihofizičke napore, rad s nametnutim ritmom, normirani rad, noćni rad, psihičko radno opterećenje i druge rizike koji su prisutni. Riječ je o temeljnom dokumentu iz područja zaštite na radu i zahtijeva temeljitost, kompetentnost i iskustvo osoba koje sudjeluju u izradi.

Poslodavac je dužan izraditi procjenu rizika u pisanom ili elektroničnom obliku koja odgovara postojećim rizicima na radu i u vezi s radom i koja je dostupna radniku na mjestu rada. Procjena rizika izrađuje se u skladu sa Zakonom o zaštiti na radu, a prema Pravilniku o izradi procjene rizika koji nalaže da uvažava sljedeće odrednice:

- poslodavac mora imenovati radnu grupu, a njeni članovi moraju udovoljavati zahtjevima u pogledu stručnosti,
- procjena rizika mora sadržati analizu svih poslova, aktivnosti, prostorija, mjesta rada, čimbenika, opreme i procesa rada,
- na osnovi obavljene analize treba procijeniti razinu rizika za pojedina radna mjesta,
- plan mjera za smanjenje razine rizika mora biti detaljno razrađen,
- dokument procjene rizika mora razmotriti i prihvatiti Odbor za zaštitu na radu i Radničko vijeće-ako postoje,
- revizije procjene rizika ili djelomične revizije moraju biti provođene redovito [5].

Postupak procjene rizika sastoji se od:

- prikupljanja podataka na mjestu rada
- analize i procjene prikupljenih podataka što uključuje: utvrđivanje opasnosti, štetnosti i napora; procjenjivanje opasnosti, štetnosti i napora;

utvrđivanje mjera za uklanjanje odnosno smanjivanje razine opasnosti, štetnosti i napora,

- plana mjera za uklanjanje odnosno smanjivanje razine opasnosti, štetnosti i napora koji sadrži: rokove, ovlaštenike odgovorne za provedbu mjera, način kontrole nad provedbom mjera,
- dokumentiranje procjene rizika.

Prikupljanje podataka na mjestu rada uključuje:

- poslove koji se obavljaju na mjestu rada,
- broj radnika koji obavljaju iste poslove,
- mjesta rada gdje se poslovi obavljaju,
- uređenje mjesta rada,
- popis radne opreme,
- popis fizikalnih, kemijskih i bioloških štetnosti,
- organizaciju rada i raspored radnog vremena.

Obavezni prilozi za procjenu rizika:

- sigurnosni podaci izvora fizikalnih štetnosti, kemikalija, bioloških agenasa,
- popis radne opreme koja se koristi pri obavljanju poslova,
- popis osobne zaštitne opreme za poslove kod kojih se mora upotrebljavati,
- popis potrebnih ispitivanja,
- popis poslova s posebnim uvjetima rada [6].

Na temelju takve procjene, poslodavac organizira provedbu zaštite na radu, pravila zaštite, kao i prava, obveze i odgovornosti svih čimbenika u poduzeću, te pisane upute pomoću kojih je dužan osigurati provedbu rada na siguran način u skladu s propisima.

2.5. Osposobljavanje radnika

Osposobljavanje za rad na siguran način se provodi na temelju prethodno izrađene procjene rizika i programa osposobljavanja, u sljedećim slučajevima:

- prije početka rada,
- kod promjena u radnom postupku

- kod uvođenja nove radne opreme ili njezine promjene
- kod uvođenja nove tehnologije
- kod upućivanja radnika na novi posao, odnosno na novo mjesto rada
- kod utvrđenog oštećenja zdravlja uzrokovanog opasnostima, štetnostima i naporima.

Osposobljavanje radnika za sigurno obavljanje poslova se provodi prema programu osposobljavanja koji se mora temeljiti na prethodno izrađenoj procjeni rizika, mora obuhvatiti sve opasnosti, štetnosti i napore utvrđene procjenom rizika te načine njihova otklanjanja. Sastoji se od teorijskog dijela osposobljavanja (provodi se za sve radnike ovisno o poslovima koje će obavljati) i praktičnog dijela osposobljavanja na mjestu rada (osim za poslove s malim rizicima za koje je dovoljno provesti samo teorijsko osposobljavanje) [3]. Obzirom da supermarketi uglavnom imaju preko 50 zaposlenih u pojedinoj trgovini, osposobljavanje moraju povjeriti subjektima ovlaštenim za takve poslove. Osposobljavanje radnika je potrebno provoditi tijekom radnog vremena, isključivo o trošku poslodavca, a prema Pravilniku o osposobljavanju iz zaštite na radu i polaganju stručnog ispita [7]. O provedenom osposobljavanju radnika sastavlja se zapisnik u kojem se navode podaci:

- ime, prezime, osobni identifikacijski broj (u daljnjem tekstu: OIB) radnika koji se osposobljava,
- poslovi koje će radnik obavljati i mjesto obavljanja tih poslova,
- naziv, sjedište i OIB poslodavca,
- ime, prezime i OIB osoba koje su uključene u osposobljavanje,
- mjesto i vrijeme provođenja osposobljavanja radnika.

Poslodavac je obavezan čuvati zapisnik o osposobljavanju radnika i dostaviti elektroničku obavijest o istome Zavodu za unaprjeđivanje zaštite na radu [7]. Stručni ispit sastoji se od provjere znanja o sigurnoj provedbi osnovnih poslova koje će radnik obavljati na svom radnom mjestu u trgovini. Osim toga poslodavac mora provesti i osposobljavanje osoba odgovornih za provođenje evakuacije i spašavanja i za pružanje prve pomoći. Nakon obuke provodi se praktična vježba evakuacije i spašavanja. Radnici osposobljeni za evakuaciju i prvu pomoć moraju

biti raspoređeni u različitim smjenama, odnosno poslodavac prema broju zaposlenih odabire dovoljan broj radnika za obuku kako bi pokrivali kompletno radno vrijeme trgovine.

3. STRUKTURA SUDIONIKA U ZAŠTITI NA RADU U TRGOVINI

Sustav zaštite na radu čine poslodavci, tijela nadzora, stručne organizacije, tvrtke za zaštitu na radu, stručnjaci i službe medicine rada, zavoda za javno zdravstvo, mirovinskog osiguranja, druga ministarstva, osiguravajuće kuće, domovi zdravlja, bolnice, sudovi, udruge poslodavaca i sindikata i dr. Za početak, valja definirati sljedeće sudionike u trgovini:

- radnik – fizička osoba koja u radnom odnosu obavlja poslove za poslodavca (prodavač, blagajnik, skladištar, administrativni radnik, mesar, trgovac, pekar, voditelj odjela i sektora i dr.),
- osoba na radu - fizička osoba koja nije u radnom odnosu kod tog poslodavca, ali za njega obavlja određene aktivnosti, odnosno poslove (osoba na stručnom osposobljavanju za rad; osoba koja radi na određenim poslovima u skladu s posebnim propisom; redoviti student i redoviti učenik srednjoškolske ustanove na radu u skladu s posebnim propisom; osoba koja radi kao volonter, naučnik, student i učenik na praksi, osoba koja u trgovini obavlja poslove za drugog poslodavca- dobavljač, trgovački putnik, radnik iz održavanja, servisa za čišćenje i sl.),
- poslodavac – fizička ili pravna osoba za koju radnik, odnosno osoba na radu obavlja poslove; odgovoran za organiziranje i provedbu zaštite na radu,
- ovlaštenik – radnik kojemu je poslodavac, neovisno o drugim ugovorenim poslovima, dao ovlaštenje za provedbu zaštite na radu [3],
- stručnjak zaštite na radu - obavlja poslove zaštite na radu za poslodavca pod uvjetom da ispunjava uvjete propisane Pravilnikom o obavljanju zaštite na radu, što znači da mora biti iz područja tehničkih, biotehničkih ili prirodnih znanosti odnosno iz područja koje odgovara djelatnosti poslodavca [4].

4. POSLOVI U TRGOVINI – OPIS POSLOVA, MOGUĆE OPASNOSTI I UPUTE ZA SIGURAN RAD

Pri obavljanju poslova u trgovini radnik je svakodnevno izložen mnogim opasnostima koje mogu izazvati različite nezgode. Izvori rizika uglavnom su sredstva rada, radna okolina, ljudski faktor i organizacija rada. U nastavku su opisani neki od najčešćih opasnosti i uzroci ozljeda i nezgoda na radu u trgovinama [1].

4.1. Otvaranje i skidanje ambalaže

Roba koje se preuzima obično je pakirana u kartonskim kutijama i plastičnim ambalažnim kutijama na način da je paletizirana i zaštićena omatanjem u prozirnu foliju, pa je prije uskladištenja ili postavljanja na police treba raspakirati. Pri tome se koriste škare za rezanje ili skalpel za rastavljanje kartonske ambalaže odnosno za skidanje prozirne folije. Kod obavljanja ovog posla djelatnik je uglavnom izložen opasnostima od udara i prignječenja paketom koji nije stabilno postavljen, dok je pri rastavljanju kartonske ambalaže i uklanjanja folije izložen opasnostima od uboda i porezotina sa škarama ili skalpelom.

Prije početka skidanja ambalaže radnik treba paket postaviti na čvrstu i stabilnu površinu. Mora upotrebljavati samo potpuno ispravne i neoštećene skalpele ili škare. Postoji opasnost od udara ili odlijetanja dijelova škara ili skalpela, ukoliko nisu ispravni. Škarama i skalpelom rukuje se uvijek u smjeru od sebe, a ne prema sebi.

Nakon skidanja ambalaže s robe potrebno je odstraniti kutije i zaštitnu foliju na za to određeno mjesto da ne smetaju pri kretanju i prenošenju robe [1].

4.2. Prenošnje robe

Prenošenje i odlaganje robe na određena mjesta u trgovini uglavnom obavlja osoblje koje nije za to posebno uvježbano, pa ne poznaje tehniku rukavanja teretom. Zbog toga se radnici brzo umaraju, njihov radni učinak brzo opada, a povećava se mogućnost ozljeđivanja. Kod tih poslova postoji opasnost da se ozlijedi kralježnica, zglobovi i mišići, a mogu biti povrijeđeni i kupci ako se nalaze u blizini.

Stalnom primjenom pogodne metode za podizanje i prenošenje predmeta, posao se može obaviti uz manje napora i bez ozljeda. Treba upamtiti da prema našim propisima, pri povremenom podizanju tereta, dopuštena težina tereta koju podiže muškarac je 25kg, a za ženu je to do 15kg.

Za sigurno podizanje i prenošenje predmeta radnik se treba pridržavati sljedećih uputa:

- procijeniti od oka težinu tereta, pa prema potrebi zatražiti pomoć
- zauzeti siguran položaj nogu kako bi postigli ravnotežu tijela
- postaviti stopala neposredno uz podnožje predmeta
- saviti koljena i čučnuti; ne saginjati se, već držati kralježnicu uspravno što je više moguće
- zahvatiti rukama predmet i početi ga podizati snagom nogu
- uspraviti se i podignuti predmet na visinu pogodnu za nošenje; smjer kretanja mijenjati isključivo promjenom položaja nogu
- kod odlaganja predmeta najprije staviti na stol samo dio predmeta, a onda ga do kraja gurnuti rukama ili, ako je potrebno, tijelom
- ako predmet koji se nosi radnik želi spustiti na pod, postupiti slično kao i kod podizanja [1].

4.3. Prevoženje robe

Kod prevoženja robe pomoću rudla, kolica ili dizalom, radnik može prignječiti pojedine dijelove tijela, bilo pri padu predmeta, bilo u oknu dizala-ako je ručno vozilo pretrpano ili je teret loše raspoređen, odnosno složen. U takvim situacijama

radnik nema potreban pregled prostora kojim se kreće. Osim toga, roba i predmeti mogu pasti s kolica, dok u dizalu mogu kolica ili predmeti zapeti između platforme i okna.

Upute za sigurnije prevoženje robe:

- ako se dizalom prevozi roba, radnik ne smije uključivati dizalo dok robu ili kolica ne smjesti podalje od vrata
- ruder treba koristiti ispravno; robu odložiti na njih stabilno, da ne padne i samo do one visine koja će omogućiti dobar pregled kretanja
- pri korištenju kolica, prije slaganja robe postaviti kolica u položaj koji će omogućiti najlakši utovar i osiguranje od pomicanja
- ne stavljati robu tako da strši izvan rubova kolica i provjeriti prije vožnje stabilnost složene robe
- oprezno i lagano gurati kolica da ne zahvati robu s policama ili osobe koje se kreću trgovinom
- pri rukovanju ručnim viličarom vilice se moraju podvući pod paletizirani teret te potiskivanjem ruder prema dolje podići vilice i podići teret; nikad ne pokušavati rukama podvući vilice pod paletu
- paletu je potrebno zahvatiti ravnomjerno kako bi se osigurala ravnoteža za vrijeme prijevoza tereta
- pažljivo koristiti roll kontejner ili roller; robu složiti tako da se može sigurno transportirati te prilikom transporta paziti da se navedena roba ne raspe i padne po radniku
- prilikom utovara roller kolica trebaju biti stabilno postavljena bez pridržavanja nogom, potrebno je pažljivo slagati kašete/kutije i rasporediti teret da ne bude neka kutija/kašeta teža; pridržavanje rollera nogom je strogo zabranjeno [1].

4.4. Slaganje i sortiranje robe

Predmeti i roba odložena bez ikakvog reda na policama, prodajnim stolovima, na podu ili u priručnom skladištu, mogu se lako prevrnuti ili pasti te pritom prouzročiti ozljede od neznatnih udaraca pa do teških ozljeda nogu, ruku ili ostalih dijelova

tijela osoblja ili kupaca. Također postoji opasnost od teških ozljeda uslijed nepravilnog sortiranja i odlaganja robe, kao što su zapaljive tekućine, ukoliko se ne poštuju propisi i upute proizvođača. Zato je potrebno pokloniti određenu pažnju odlaganju, sortiranju i slaganju robe, te savjesno obaviti posao da se izbjegnu ozljede i štete koje pri tome mogu nastati.

Roba se uvijek sortira po vrstama, bez obzira radi li se o priručnom skladištu ili o policama u trgovini na način kako to zahtjeva proizvođač.

Pri slaganju i sortiranju štetnih tvari, osim uputa proizvođača, treba se pridržavati i posebnih uputa za rukovanje i transport štetnih i opasnih materijala, koje su izrađene u obliku posebnih kartica. Zapaljive materijale smije se držati u trgovini samo u minimalnim količinama, a sav ostali materijal mora biti smiješten u odvojenoj prostoriji koja je zaštićena od požara.

Neispravno odlaganje teških velikih predmeta također može biti opasno, kako za radnike, tako i za kupce, ukoliko se takvi predmeti nalaze uz prometne površine kojima se oni kreću.

Teške i velike predmete potrebno je stavljati uvijek na pod prostorije, nikada ih ne slagati u visinu bez obzira na eventualno skućen prostor. Teret složen ručnim načinom ne smije biti viši od 1,5 metara.

Rušenje visokih naslaga robe često je uzrok ozljedama radnika. Stoga robu treba slagati vezivanjem ili omotati prozirnom folijom.

Dugi predmeti moraju biti položeni na podu, a ako su postavljeni okomito treba ih složiti u posebne odijeljke i osigurati od pada pomoću lanaca i sl.

Police i regali moraju biti potpuno ispravni, neoštećeni i dobro učvršćeni, te izrađeni tako da mogu izdržati teret koji se na njih odlaže. Radnik se ne smije penjati po policama i regalima kako bi dohvatio robu koja je složena iznad visine njegove glave, nego treba koristiti ljestve odgovarajuće visine i izvedbe [1].

4.5. Površine za kretanje

Pri kretanju radnim površinama gotovo neprekidno je prisutna opasnost od posrtanja i padova iz najrazličitijih razloga: zbog prolivene tekućine, zakrčenih prolaza, oštećenih podova, prostirača i slično. Zato radne površine po kojima se kreću osoblje i kupci moraju biti ravne i glatke, ali ne i klizave, što se postiže dobrom konstrukcijom podova i pravilnim održavanjem.

Tepisi i staze također mogu biti opasni ako su postavljeni na glatke podove, ako se na uglovima zavrću ili su oštećeni.

Pod prodavaonice mora biti izveden od tvrdog materijala koji je slab vodič topline, koji se lako čisti i ne stvara prašinu. To može biti parket, daske, različiti podovi od plastičnih masa i slično. Ako pak prodavaonica ima tzv. hladni pod, tj. pod od betona ili kamena, dio poda na kojim se radnici najviše zadržavaju mora biti pokriven materijalom koji ima odgovarajuća toplinska svojstva. Na taj način spriječiti će se prekomjerno hlađenje tijela preko poda.

Prolazi kojima se kreću prodavači i kupci moraju biti određene širine da se omogući sigurno i nesmetano kretanje. Ako se po tim prolazima obavlja i transport robe, tada oni moraju odgovarati i posebnim zahtjevima. Širina između polica sa robom i prodajnih stolova trebala bi biti najmanje 75 cm, a širina prolaza između izložene robe kojima se kreću kupci najmanje 65 cm.

Otvori u podu koji služe za silaženje u podrumске prostorije, zatim otvori od dizala, energetske kanale, instalacije, reviziona okna i sl. moraju biti zaštićeni od padova na odgovarajući način (ogradama ili poklopcima).

Kretanje stepenicama također može predstavljati opasnost od ozljeda uslijed pada ako stepenice nisu ispravno izvedene, održavane ili su pak slabo osvijetljene. Stepenice ne smiju biti klizave (naročito na rubovima) ili oštećene. Nikada na stepenicama ne smiju stajati roba ili neki drugi predmeti.

Staklena vrata i staklene stijene moraju biti u visini očiju označene uočljivim znakom [1].

4.6. Pribor pri posluživanju

Olovke, skalpeli, škare, metar, noževi, vilice i slično, pribor je koji se u trgovinama redovito koristi. Budući da je taj pribor oštrog i šiljatog oblika, on predstavlja stalnu opasnost od uboda i posjekotina za osobe koje ga upotrebljavaju, a naročito ako ga nose nezaštićenog u džepovima, te se pri sagibanju ili posrtanju mogu lako ozlijediti.

Olovke, skalpeli ili škare koje nosite u džepovima zaštitite tuljcima ili ih uopće na stavljajte u džepove; naročito je opasno ako je takav pribor nosi u džepovima hlača [1].

4.7. Strojevi i uređaji pri posluživanju

Pri radu sa strojevima, bez obzira o kojoj se grani djelatnosti radi, opasnosti su gotovo uvijek iste. Najopasniji su dijelovi stroja koji se brzo okreću, rotiraju, te dijelovi koji se međusobno pokreću, tako da mogu zahvatiti dijelove tijela osoblja koje njima rukuje. To su npr noževi rezalica, noževi na uređajima za mljevenje, bubnjevi na strojevima za kućanstvo, remenice i krila ventilatora i tome slično. Opasnosti predstavljaju i i uređaji za kuhanje kave, za pečenje sendviča, te uređaji za ispitivanje tehničke robe. Nezgode pri radu s ovim uređajima mogu završiti težim opekotinama s teškim posljedicama.

Sve ove ozljede mogu se izbjeći odgovarajućim mjerama tehničke zaštite na samom stroju ili uređaju, te sigurnosnim postupcima pri rukovanju tim uređajima. Ako su na poklopcima ili štitnicima postavljeni uređaji za blokiranje rada uređaja, ne smije ih se onesposobiti, oni su postavljeni za sigurnost radnika koji ih koristi.

Rashladni uređaji također mogu predstavljati opasnost za osoblje. Remenski prijenos agregata može zahvatiti radnika. Ako pak uređaj propušta rashladnu tekućinu, to predstavlja opasnost za zdravlje zaposlenog osoblja. Ukoliko se dogodi da se vrata zatvore, a radnik ih ne može otvoriti sa unutarnje strane komore, tada postoji opasnost od smrzavanja. Radnici ne bi smjeli ulaziti u

prostor gdje je smješten agregat; tamo mogu ulaziti samo osobe zadužene za održavanje.

I ventilatori mogu predstavljati opasnost, iako se u principu postavljaju na mjesta koja nisu na dohvat osoblju. U svakom slučaju potrebno ih je zaštititi žičanom mrežom.

Pri uporabi strojeva i uređaja koji se koriste kod posluživanja, najveću opasnost predstavlja električna struja. Nezgode uslijed slučajnog dodira dijelova pod naponom najčešće nastaju zbog oštećenja instalacije na električnom priboru, kao što su priključnice, utikači i sklopke na rezalicama, registar-blagajnama, uređajima za kuhanje i sl., do čega dolazi uslijed lošeg rukovanja, pada električnog pribora ili uređaja na pod, radi dotrajalosti ili lošeg održavanja.

Oštećene prekidače ili priključnice, napuknute ili oštećene utikače treba prijaviti osobi zaduženoj za održavanje. Popravke ili izmjene osigurača radnici ne obavljaju sami; to smiju samo ovlaštene osobe. Ako se produžni kablovi moraju položiti na pod, potrebno ih je zaštititi učvršćenim poklopcem od letvica. Ako se utikači povlače iz priključnice potezanjem za kabel, umjesto za tijelo utikača, izolacija priključnih kablova može se oštetiti. Na strojevima i uređajima može se pojaviti opasnost od udara električne struje zbog tzv. previsokog napona dodira u slučaju kada ovi uređaji dođu pod napon. Za zaštitu od previsokog napona dodira poduzimaju se tehničke mjere zaštite, a to su zaštitno uzemljenje, tj. nulovanje i zaštitno izoliranje.

Električne instalacije jedan su od najčešćih izvora požara. Razlozi tome su: postavljanje neodgovarajućih instalacija u odnosu na namjenu prostorija za držanje i uskladištenje zapaljivog materijala, privremeno postavljanje instalacije, umetanje predimenzioniranih osigurača, „krpanje“ osigurača, oštećena instalacija i pribora radi neispravnog rukovanja te neodgovarajuće održavanje. Sve ovo uvjetuje povećanu opasnost od nastajanja požara [1].

4.8. Pakiranje robe

Pakiranje, iako naizgled jednostavan posao, sadrži također određene opasnosti od uboda, posjekotina i ostalih povreda za prodavača, ali i za kupca, ukoliko se za određenu vrstu ne koristi original ambalaža, odnosno ako se pakiranje nesavjesno obavi.

Stalak za papir može predstavljati opasnost ako nije stabilan, a kolut s papirom učvršćen na stalak. Kad otkidate papir pazite da rukom ne udarite po oštrici.

Staklene predmete pakirajte samo u odgovarajuću ambalažu od valovite ljepenke, odnosno u kartonske kutije.

Nagrizajuće i druge štetne tvari pakiraju se samo u originalnu ambalažu koja mora biti dobro zatvorena i ispravno označena. Na taj način će se spriječiti oštećenje robe i ozljeđivanje potrošača.

Oštre i šiljate predmete potrebno je omotati dovoljnom količinom papira, jer u protivnom prilikom nošenja mogu nastati ozljede, npr. od uboda.

Pakiranje robe obavlja se savjesno, uz provjeru da li je sve u redu i tek nakon toga se izdaje kupcu robu kako bi je mogao sigurno nositi ili se eventualno transportiraju u druga skladišta ili trgovine [1] .

4.9. Opasnost od požara

Najčešći uzroci požara su:

- otvoreni plamen, iskra i užarena tijela
- vrući predmeti, instalacije i grijači
- električne instalacije
- statički elektricitet
- samozapaljivost
- prirodne pojave.

Zbog velikih požarnih opasnosti, potrebno je stalno i sistematski poduzimati mjere da se mnogobrojni izvori opasnosti smanje ili potpuno uklone. Prema

postojećim zakonskim propisima iz zaštite od požara za pravne osobe, vlasnici i korisnici građevina dužni su organizirati zaštitu od požara, brinuti se o njenom uspješnom provođenju i sami u njemu sudjelovati.

U svim građevinama u kojima postoji mogućnost nastanka požara, pa tako i u trgovini, moraju se predvidjeti i osigurati odgovarajuća vatrogasna oprema i sprave za gašenje.

Aparati za gašenje požara moraju biti smješteni na vidljivim, označenim i nezakrčenim mjestima i nadohvat ruke, ne smiju biti izloženi oštećenju ili prevrtanju, moraju se stalno održavati u ispravnom stanju. Datumi pregleda aparata moraju biti evidentirani na kartonu ovješenoj o aparat.

Zidni hidranti moraju biti obojeni u crveno, označeni, ispravni i zatvoreni, moraju biti opremljeni tlačnom cijevi, spojnicama i mlaznicom sa zatvaračem. Spojke na hidrantu i cijevima moraju biti čvrsto ugrađene i osigurane osiguračem. Prostor oko hidranta mora biti slobodan zbog nesmetanog pristupa.

Kupci u prodajnom prostoru moraju biti informirani o opasnosti od požara postavljanjem znakova upozorenja i određenih zabrana, dok su se zaposlenici dužni informirati o planu evakuacije i spašavanja kako bi u slučaju potrebe mogli pomoći u spašavanju osoba i imovine [8].

4.10. Biološke štetnosti

Biološke štetnosti su one nastale djelovanjem bioloških tvari u koje spadaju virusi, bakterije, paraziti, gljivice, kukci, organske tvari i drugo, a s kojima dolazi u dodir radnik na radu. One mogu izazvati razne bolesti, nerijetko i profesionalne [9]. Supermarketi uglavnom imaju odjele sa svježom prehrambenom robom koja nije u ambalaži gdje je trgovac izložen potencijalnoj zarazi u dodiru sa određenim namirnicama ili prehrambenim prerađevinama. Radnik se može zaraziti udisanjem štetnih mikroorganizama, unosom kroz usta ili kožu. Stoga, poslodavci imaju obvezu poduzeti odgovarajuće mjere koje jamče [9]:

- da radnici ne jedu ili piju u prostorima u kojima postoji rizik kontaminacije biološkim agensima,
- da su radnici opskrbljeni primjerenom zaštitnom odjećom ili drugom primjerenom posebnom odjećom,
- da radnici imaju na raspolaganju primjerene i zadovoljavajuće kupaoničke i toaletne prostore, koji mogu sadržavati i tekućinu za ispiranje očiju i/ili antiseptike za kožu,
- utvrđene nedostatke otklanja ili zamjenjuje prije ponovne primjene.

Radnu odjeću i zaštitnu opremu , uključujući i zaštitnu odjeću, koja bi mogla biti kontaminirana biološkim agensima, treba pri odlasku iz prostora rada svući i odvojiti od ostale odjeće [9].

U svrhu prevencije širenja zarazne bolesti izazvane biološkim agensima, ali i pravovremene reakcije u slučaju zaraze, radnici redovito obavljaju sanitarni pregled, odnosno parazitološku i mikrobiološku pretragu stolice, pregled kože i vidljivih sluznica i fizikalni pregled pluća. Pregled se obavlja u epidemiološkoj ambulanti gdje se i izdaje sanitarna iskaznica. Trošak pregleda snosi poslodavac. Osim sanitarnog pregleda, radnik koji je u doticaju sa hranom obavezan je završiti Tečaj higijenskog minimuma prema Pravilniku o načinu stjecanja osnovnog znanja o zdravstvenoj ispravnosti namirnica i osobnoj higijeni osoba koje rade u proizvodnji i prometu namirnica [10]. Osnovni program tečaja obuhvaća sljedeće teme:

- osobna higijena,
- osnovni pojmovi o širenju, sprječavanju i suzbijanju zaraznih bolesti,
- trovanje hranom,
- higijena namirnica i prostorija za proizvodnju, promet i čuvanje namirnica,
- higijena okoline,
- sanitarni propisi,
- prva pomoć.

Prošireni program uz gore navedene, a ovisno o poslovima koje polaznici tečaja obavljaju, obuhvaća i sljedeće teme:

- osnovni pojmovi o širenju, sprječavanju i suzbijanju zaraznih bolesti,
- higijena namirnica i prostorija za proizvodnju, promet i čuvanje namirnica,
- higijena vode za piće, postrojenja i uređaja za preradu i distribuciju vode u javnom vodosnabdjevanju.

Pohađanje tečaja dužan je osigurati poslodavac svakih pet godina o vlastitom trošku [10].

4.11. Stres na radu

Jedan od uočenih problema u djelatnosti trgovine je i stres na radu. Poslodavac je obvezan provoditi prevenciju stresa na radu ili u vezi s radom, koji je uzrokovan čimbenicima kao što su sadržaj rada, organizacija rada, radno okruženje, loša komunikacija i međuljudski odnosi, kako bi potrebno radnika da svladava poteškoće zbog dugotrajnije izloženosti intenzivnom pritisku sveo na najmanju mjeru te otklonio mogućnost da se umanju radna učinkovitost radnika i pogorša njegovo zdravstveno stanje [11].

5. ANALIZA OZLJEDA NA RADU I PROFESIONALNIH OBOLJENJA U TRGOVINI

Najčešći uzroci ozljeda radnika u djelatnosti trgovine su: gubitak kontrole nad strojem, prijevoznim sredstvom, opremom, ručnim alatom i predmetom, a zatim šok, strah, nasilje, agresija, prijetnje, pokliznuće, spoticaje, pad osobe. Prema vrsti ozljeda na radu u djelatnosti trgovine to su: rane i površinske ozljede, iščašenja, uganuća i istegnuća, prijelomi kostiju i sl [12]. Neke vrste ozljeda nabrojane su u analizi jedne trgovine za 2019. i 2020. godinu na radnom sastanku Odbora zaštite na radu i zaštite od požara i Saveza samostalnih sindikata Hrvatske, kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 1: Analiza po vrstama ozljeda [13]

Vrsta ozljeda	2019	2020
put na posao/ s posla	28	20
ostali uzroci	13	19
mesoreznica	16	18
pad radnika na ravnini	19	16
pad radnika sa visine	10	9
roll kontejner	5	9
razbojstva	10	8
naprezanje	8	6
skalpel	4	6
pad predmeta na radnika	9	5

uklještenja	10	5
viličar	6	5
nož	7	4
ostale posjekotine	3	2
paleta	3	2
opeklina	2	1
ostali strojevi	1	1
pad radnika u dubinu	4	1
polica	0	1
sjekira	3	1
kemijsko sredstvo	1	0
ručni paletar	3	0

Na istom sastanku Odbora i sindikata napravljena je i usporedba ozljeda na radu istog tog lanca trgovine u prvih 6 mjeseci 2019. i 2020. godine što je prikazano u tablici:

Tablica 2: Ozljede- usporedba prvih 6 mjeseci 2019., 2020. godine [13]

	siječanj	veljača	ožujak	travanj	svibanj	lipanj	ukupno
2019.	28	23	30	25	31	28	165
2020.	36	26	23	14	22	18	139

Uspoređujući ukupan broj ozljeda na radu u istom razdoblju 2019. i 2020. godine vidljiv je pad broja ozljeda za ukupno 26 slučajeva. Kao razlog navodi se kontinuirano osposobljavanje, odnosno veći broj osposobljenih radnika po prodavaonicama i skladištima za rad na siguran način te epidemija COVID-19. Doprinos epidemije smanjenju ozljeda na radu je vidljiv kroz manji broj kupaca u prodavaonicama, sporije izvođenje radnih procesa, manje nervoze i stresa, skraćeno radno vrijeme tijekom ožujka i travnja, neradne nedjelje [13]. Iz ovog slučaja bi se dalo zaključiti da bi veći broj zaposlenih u normalnim uvjetima rada, kada nije prisutna epidemija kao izvanredna okolnost, također rezultirao smanjenjem broja ozljeda. Na taj način bi se količina posla po zaposleniku smanjila što bi zaposlenicima omogućilo da sigurnije i opreznije obavljaju svoje zadatke, sa manje pritiska i stresa. Rezultat bi bio manje ozljeda i nezgoda na radu, a samim time i povećana produktivnost radnika.

Posljedice ozljeda na radu mogu se podijeliti na dvije skupine, materijalnu i nematerijalnu, a gledajući ih iz različitih perspektiva (radnika, poslodavca i države), mogu se prezentirati pomoću tablice [14]:

Tablica 3: Materijalne i nematerijalne posljedice ozljeda na radu i profesionalnih bolesti [14]

Za radnika	Za poslodavca	Za državu
bol, patnja, smanjeno samopouzdanje i dr.	narušen ugled, promjena odnosa u tvrtki	smanjenje ljudskih kapaciteta
izgubljena zarada	pad produktivnosti	troškovi liječenja i bolovanja
smanjenje radne sposobnosti	novo zapošljavanje i osposobljavanje	troškovi rehabilitacije
medicinski troškovi	naknade štete i sudski troškovi	raniji odlazak u mirovinu

Nužno je odgovorne čimbenike i najširu javnost osvještivati da ulaganje u zaštitu na radu nije trošak, već dugoročno isplativa investicija. Provedba zaštite na radu ne otežava poslovanje i nije skupa, već naprotiv osiguranje odgovarajućih radnih uvjeta za rad na siguran način te primjeren odnos i ponašanje svih dionika u radnoj sredini prema zaštiti života i dostojanstvu rada imaju izravan pozitivan učinak na poslovne rezultate. Financijski troškovi hrvatske države i poslodavaca u pogledu profesionalnih bolesti i ozljeda na radu u svim djelatnostima, ne samo u trgovini, raspoređeni su u nekoliko kategorija: medicinski troškovi, gubici u produktivnosti, invalidske mirovine, naknada za tjelesno oštećenje, administrativni troškovi i pravni troškovi. Međunarodna organizacija rada procjenjuje da je više od 374 milijuna ljudi doživjelo ozljedu na radu, što za posljedicu ima financijski gubitak u visini 4% globalnog GDP-a, a u nekim zemljama čak 6% [15]. Kada bi se usredotočili samo na profesionalne bolesti u djelatnosti trgovine, naglasak bi bio na epidemiju bolova u kralježnici, ramenima, vratu, laktovima, rukama i koljenima i općenito mišično-koštane bolesti. U tom smislu treba još poraditi na rješavanju glavnog uzročnika profesionalnih bolesti u trgovini, a to su rad koji je pretežak za tijelo, u nepromijenjenim ili ukočenim položajima tijela, kontinuirano ponavljanje pokreta i sila usmjerena na zglobove i ruke, tempo ne omogućuje dovoljno kontrole ili operativne slobode i dovoljnog oporavka [16].

6. PROBLEMI I MOGUĆA POBOLJŠANJA ZAŠTITE NA RADU U TRGOVINI

Politika zaštite na radu mora biti nadzor uvjeta rada i sudjelovanje radnika u svim segmentima. To uključuje, između ostalog, pojačanu ulogu Inspektorata rada, odnosno pojačane inspekcijske nadzore, poticanje ulaganja u zaštitu na radu i promicanje zaštite na radu, razvijanje novih modela financiranja zaštite na radu [16].

Generalno gledajući, poboljšanja se neće ostvariti ako se osvjeste samo oni koji su već uključeni u svijet rada. Svijest o važnosti zaštite treba postaviti u puno ranijim fazama života. U okviru društvenog odgoja važno je s edukacijom krenuti od predškolskog odgoja nadalje, jer je čitava zajednica odgovorna za razvoj kulture zaštite i sigurnosti. Potrebno je ulagati u njegovanje i razvoj kulture zaštite na radu tijekom cijelog obrazovanja i radne karijere [12].

U trgovini se radnici najčešće ozljeđuju prilikom punjenja polica i vrlo često na mesoreznici što daje zaključiti da je potrebno uvesti radne upute jer postojeće očito nisu zadovoljavajuće. Također je primjećeno da se radnici najčešće ozljeđuju na početku i na kraju radne smjene što ukazuje na manjak koncentracije i zamor. Ovi podaci dolaze iz analize uzroka ozljeda na radu koja bilježi vrstu i učestalost ozljeda prema danima u tjednu, ozljeđivanje starijih i mladih radnika vezano uz osposobljenost korištenja osobne zaštite, uređenost radnih površina i slično. Za cilj ima određivanje aktivnosti koje je potrebno poduzimati u smislu preventivnog djelovanja na samom mjestu rada i edukaciju radnika, ali i poslodavca. Zaključuje se da je radnicima potrebno davati mikro pauze pred kraj radne smjene kako bi se izbjegao zamor koji će dovesti do ozljeda i ponavljati radne upute, odnosno jasnije prenositi radne obveze u početku smjene pogotovo ako se uvodi promjena u radni proces uvođenjem novog postupanja, novog alata ili stroja za rad.

Jedan od problema na koji se nailazi u djelatnosti trgovine je i korištenje zaštitne radne opreme. Poslodavac je dužan radnika obučiti kako da poslove obavlja

sigurno i osigurati mu uvjete za to, no još uvijek postoje poslodavci koji ne žele radnicima osigurati zaštitnu radnu opremu nego traže da si radnici to sami nabave, što je protivno Zakonu. Ipak, većina odabir zaštitne opreme obavlja na temelju opasnosti, napora i štetnosti za određeno radno mjesto utvrđenih Pravilnikom o procjeni rizika, pa se na popisu radne opreme za sve radnike u prodavaonicama nalaze zaštitne protuklizne cipele, majica, hlače, zaštitna kuta te prsluk ili jakna za hladnije uvjete rada, dok je, primjerice, za prodavače mesa propisano da moraju imati pletene žičane pregače i rukavice, gumenu ili PVC pregaču, kapu te protuklizne cipele sa zaštitnom kapicom. Usprkos prevenciji opasnosti i korištenju zaštitne radne opreme, ozljede se na odjelu mesnice događaju jer školovanih mesara nema dovoljno pa te poslove obavljaju radnici koji nisu adekvatno obučeni za taj posao. Slično se događa i sa radnicima koji bez posebne obuke upravljaju viličarima. Često se ne poštuju ni pravila o težinama koje radnici ili radnice smiju ručno podizati, što ugrožava njihovo zdravlje. Rizik od ozljeda na radu povećava i prekovremeni rad, dok odgovornost za rezultate rada često predstavlja pritisak na radnika, što može uzrokovati stres koji je još jedan od čestih uzročnika ozljeda na radu. Sve ovo ukazuje na potrebu za poboljšanjem u organizaciji poslovanja trgovina kako bi se i zaštita na radu mogla provoditi kako je propisana, što je u prvom redu obveza poslodavca. Također postoji prostor za poboljšanje kad je u pitanju stres na radu, gdje poslodavac veće napore može uložiti u prevenciju stresa na radnom mjestu. Nerijetko stres uzrokuje nekorektan odnos kupaca prema djelatnicima, pa čak i napadi ili razbojstvo u prodavaonici. To su nepredvidive situacije koje je nekad nemoguće spriječiti, ali kada se dogode, poslodavac bi trebao osigurati djelatniku stručnu pomoć kako bi se izbjegle negativne posljedice pretrpljenog šoka ili nelagode.

Svaki poslodavac za cilj bi trebao imati osvještavanje svojih zaposlenika o rizicima na njihovim radnim mjestima, poticanje da čuvaju vlastiti život i zdravlje te da čuvaju sredstva rada koja su im povjerena. U skladu s time, neki poslodavci o svom trošku osiguravaju djelatnicima preventivne sistematske preglede, te dodatne specijalističke i dijagnostičke preglede. No odredbu iz kolektivnih

ugovora, o pravu na preventivne sistematske preglede na teret poslodavca za sve djelatnike, ipak ne koriste svi poslodavci.

S druge strane, postoji primjer trgovačkog lanca u Hrvatskoj koji je pokrenuo projekt koji je usmjeren na poticanje zdravlja zaposlenika na radnom mjestu u sklopu kojeg se zaposlenici informiraju o važnosti zdravog načina života te ih kroz brošure i letke upućuje kako se navedenog pridržavati na radnom mjestu i u privatnom životu. Također provode edukacije sa svim zaposlenicima skladišta i trgovina o pravilnom dizanju tereta i ispravnim kretanjima u skladištu, osiguravaju svojim zaposlenicima dnevno svježe voće, podmiruju troškove sistematskih pregleda svake dvije godine, te specijalističkih i dijagnostičkih po potrebi, te ih potiču na sportske aktivnosti kroz organizaciju tzv. team building druženja. Svi zaposlenici u samom početku prolaze program školovanja i niz edukacija koje ih osposobljavaju za rad na određenom radnom mjestu, ali za razliku od većine poslodavaca, ovaj sa edukacijom nastavlja i omogućava ju kroz cijelo razdoblje rada.

Pitanje zaštite na radu i zaštite zdravlja na radu treba posvetiti više pažnje i to ne smije biti „samo trošak poslodavca“, već bi to ulaganje u radnike trebalo promatrati sa aspekta zaštite radnika da svoj radni vijek do svoje zaslužene mirovine odradi sa što manje rizika. Podaci govore da se u trgovini najčešće ozljeđuju žene u dobi od 51 do 60 godina života sa 20 i više godina staža, što nije zanemariv podatak obzirom na aktualnu inicijativu o zapošljavanju umirovljenika u djelatnosti trgovine [17].

7. ZAKLJUČAK

Prevenција, informiranje, osvješčivanje, edukacija i provedba niza mjera za unaprjeđenje organizacije i uvjete rada radnika, očuvanje i podizanje njegove radne sposobnosti pridonose povećanju produktivnosti, duljem radnom vijeku, boljem psihofizičkom zdravlju, a smanjuje se stopa bolovanja, izostanci s rada čime se smanjuju i troškovi zdravstvenog sustava. Stručne analize potvrđuju da se učinkovitim upravljanjem organizacijom rada u psihosocijalnom smislu može utjecati na zdravlje i radni učinak. Osposobljavanje radnika za rad na siguran način, i to za sva mjesta rada na kojima radnik obavlja rad omogućava da se radnika nauči obvezi pridržavanja svih mjera zaštite i uporabi zaštitnih sredstava pri radu. Uz to, redovito te sadržajno osposobljavanje ovlaštenika poslodavca i povjerenika radnika za zaštitu na radu nije samo obveza već i prijeka potreba. Neovisno o djelatnosti i radnom mjestu radnici su svakodnevno izloženi raznim opasnostima i rizicima prilikom obavljanja radnih zadataka. Uz zakonske i podzakonske propise te interne akte u kompanijama, i poslodavci i radnici moraju se zajednički pridržavati mjera sigurnosti i zaštite zdravlja na radu te svakodnevno preventivnim aktivnostima zajedno raditi na njihovom unapređenju jer je to njihov zajednički i opći interes.

Zdravlje je najvažniji resurs za svakog pojedinca, tvrtku ili društvo. Uspješna društva svoj ekonomski uspjeh ponajprije imaju zahvaliti dobrom sustavu zaštite zdravlja svojih građana koji tek onda mogu dati svoj maksimalni doprinos općem napretku i boljitku. Zdravlje je preduvjet za rad i kao takvo se, iz ekonomske perspektive, svima isplati. Rad je temeljna sastavica iz koje se pokreće društvo i zbog toga je potrebno govoriti o radnoj etici i ukazivati na važnost odgovornosti države, poslodavca, ali i radnika.

8. LITERATURA:

[1] Skripta: Zaštita na radu u trgovini, 2016., Zanos d.o.o., zaštitno nadzorni sustav,

<https://fliphtml5.com/mbnb/xdln/basic>, pristupljeno 07.09.2020.

[2] Zakon o zaštiti na radu (NN 71/14., 118/14., 94/18. i 96/18.), <http://uznr.mrms.hr/wp-content/uploads/propisi2/nacionalni/znr001.pdf>, pristupljeno 01.08.2021.

[3] Krmek I.: „Zaštita na radu- obveze poslodavca u RH“, Centar za zaštitu na radu

<https://centarznr.hr/strucni-clanci/hrvatska/Zatita-na-radu-obveze-poslodavca-kratki-vodi>, pristupljeno 20.02.2021.

[4] Pravilnik o obavljanju poslova zaštite na radu (NN 112/2014)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_112_2155.html, pristupljeno 24.02.2021.

[5] Vučinić Zoran: „Procjena rizika“, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2019., ISBN: 978-953-8213-05-2

[6] Pravilnik o izradi procjene rizika (NN 112/2014),

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_112_2154.html, pristupljeno 01.03.2021.

[7] Pravilnik o osposobljavanju iz zaštite na radu i polaganju stručnog ispita (NN 112/2014),

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_112_2153.html, pristupljeno 01.03.2021.

[8] Opasnosti od požara u trgovini, Preventa d.o.o.

<https://preventa.hr/zastita-na-radu-upit/zastita-na-radu-u-trgovini-pozar>,
pristupljeno 04.03.2021.

[9] Biološke štetnosti, Preventa d.o.o.

<https://preventa.hr/zastita-na-radu-upit/bioloske-stetnosti>,
pristupljeno 21.03.2021.

[10] Pravilnik o načinu stjecanja osnovnog znanja o zdravstvenoj ispravnosti namirnica i osobnoj higijeni osoba koje rade u proizvodnji i prometu namirnica (NN 23/1994)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1994_03_23_408.html, pristupljeno
22.03.2021.

[11] Stres na radu ili u vezi s radom, Preventa d.o.o,

<https://preventa.hr/zastita-na-radu-upit/stres-na-radu-ili-u-vezi-s-radom>,
pristupljeno 25.03.2021.

[12] Konzum d.d.: Redovito osposobljavanje radnika za rad na siguran način važna je preventivna aktivnost, Zavod za unapređivanje zaštite na radu,

<https://uznr.mrms.hr/konzum-d-d-redovito-osposobljavanje-radnika-za-rad-na-siguran-nacin-vazna-je-preventivna-aktivnost/>, pristupljeno 25.03.2021.

[13] „Analiza ozljeda trgovačkog lanca u RH“, radni sastanak Odbora zaštite na radu i zaštite od požara i Saveza samostalnih sindikata Hrvatske, Zagreb 29.07.2020.

[14] „Zaštita na radu – investicija, a ne trošak“, Savez samostalnih sindikata Hrvatske (Zagreb, 25.04.2017.)

[15] Mađarević P.: „Svjetski dan zaštite zdravlja i sigurnosti na radu“, portal Adiva,

<https://www.adiva.hr/zdravlje/zanimljivosti-i-savjeti/svjetski-dan-zastite-zdravlja-i-sigurnosti-na-radu/>, pristupljeno 28.04.2021.

[16] „Edukacija i prevencija u zaštiti na radu s aspekta sindikata i radnika“, Savez samostalnih sindikata Hrvatske (Zagreb, 27.10.2016.)

[17] Pavlović G., Brkanić Kulenović M.: Zdravlje i zaštita na radu: Zdravlje se svima isplati

<https://jatrgovac.com/zdravlje-i-zastita-na-radu-zdravlje-se-svima-isplati/>,
pristupljeno 02.08.2021.

9. POPIS TABLICA

Tablica 1: Analiza po vrstama ozljeda.....	22
Tablica 2: Ozljede- usporedba prvih 6 mjeseci 2019., 2020. godine.....	23
Tablica 3: Materijalne i nematerijalne posljedice ozljeda na radu i profesionalnih bolesti u trgovini.....	24